

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FAKULTY OF FINE ARTS

VÝTVARNÁ TVORBA

FINE ART PRACTISE

ATELIÉR MALÍŘSTVÍ 2

STUDIO PAINTING 2

EMPATIE

EMPATHY

DOKUMENTACE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
BACHELOR'S THESIS DOCUMENTATION

AUTOR PRÁCE
AUTHOR

Tereza Demková

VEDOUcí PRÁCE
SUPERVISOR

doc. MgA. Luděk Rathouský

OPONENT PRÁCE
OPPONENT

doc. Mgr. art. Klaudia Kosziba, ArtD

BRNO 2017

DOKUMENTACE VŠKP

OBSAH:

OBRAZOVÁ ČÁST	s. 3 – 6
TEXTOVÁ ČÁST (PÍSEMÁ OBHAJOBA)	s. 7 – 9

OBRAZOVÁ ČÁST

K obhajobě byly předloženy 3 obrazy a dva záznamy průběhu malby (3 realizace, 2 dvě přípravné fáze)

Snímky Empatie, olej na plátně, 140 × 170 cm, 2017

Snímky Empatie, olej na plátně, 140 × 210 cm, 2017

Snímky Empatie, olej na plátně, 160 × 210 cm, 2017

PRŮBĚH MALBY: *Snímky Empatie, olej na plátně, 2017*

PRŮBĚH MALBY: *Snímky Empatie, olej na plátně, 2017*

TEXTOVÁ ČÁST (PÍSEMNÁ OBHAJOBA)

Snímky Empatie

ANOTACE

Pro svojí praktickou bakalářskou práci jsem si vybrala téma empatie. A to proto, že tato vlastnost může rozkrývat nejen moje rodinné problémy, ale i pomáhat při řešení situací, se kterými se setkávám v dnešní době. Vysoká rozvodovost manželských párů a neochotné přijímání zodpovědnosti za své děti jsou problémy, které jsou obecně známé. Mám však opakovanou zkušenost s tím, že obecně známým věcem se málokdy věnuje osobní zájem.

Má práce se skládá ze třech obrazů, namalovaných olejovými barvami na plátně, které nejsou natažené na rámy. Jsou adjustované jako fotografie či kresby. Jedná se o autoportréty vycházejících z mých zkušeností z psychoterapie a mého rodinného zázemí. Zvolená instalace těchto tří obrazů by měla evokovat pohled do nitra člověka spíše v lékařském slova smyslu. Domnívám se, že malby i instalace obrazů mohou dobře fungovat pro kladení si otázek ohledně rodiny, empatie a vizuálního umění.

DŮVODY ZVOLENÉHO TÉMATU

Vybrala jsem si téma empatie, protože mě zaujala informace, že lidé z takzvaně stabilního rodinného zázemí jsou málo empatictí. Ačkoliv jsem třetí dítě z funkční, úplné rodiny, považuji se i v důsledku dlouholeté psychiatrické léčby za velmi empatického člověka.

Již na začátku práce na tomto tématu jsem se rozhodla pro malířské prostředky. I když obraz v současném umění většinou již nezastupuje pouhou nápodobou reality, chtěla jsem vytvořit instalaci, jež by sama o sobě mohla malířsky řešit problém empatie. Už pouhý fakt, že empatie je obecně považovaná za kladnou vlastnost mi přišel zajímavý – a to nejen z malířského hlediska.

CÍL

V zimním semestru jsem si pokládala otázky - co to vlastně empatie je? Co empatie přináší samotnému člověku, který touto vlastností oplývá? A co přináší dalším lidem, jež se s takovým člověkem stýkají?

Mnoho lidí ještě dlouho v právně dospělém věku není z psychologického hlediska dospělými. Typickým příkladem tohoto jevu je absolutní odmítnutí nebo nekritické přijetí rodičovských vzorů. V krajních případech se tento vzorec rodinného chování generačně opakuje.

Dnes mám pocit, že jsem téma empatie v této poloze dobře vystihla ve své poslední klauzurní práci, kde jsem instalovala obraz a video jako rovnocenné prvky. Práce zachycovala vžití se do zážitků skrz mé vzpomínky, do „kůže“ mé matky. Tato zkušenost mě dovedla k hlubšímu malířskému zájmu o rodinu v psychologickém slova smyslu.

DALŠÍ PRÁCE S TÉMATEM A MYŠLENKOVÝ POSUN

Před třemi lety jsem ukončila čtyřletou psychoterapii, při které jsme také řešili, jak nakládat s nepřiměřenou empatií. Během této léčby jsem na doporučení lékaře přečetla knihu *Nevyšlapanou cestou* od M. Scotta Pecka. Kniha z roku 2002 od amerického psychiatra přibližuje širší veřejnosti téma lásky a vztahů z psychologického a morálního hlediska. Dále jsem pokračovala četbou o interakci ve vztazích, a to knihou od zakladatele transakční analýzy Erica Berneho - *Jak si lidé hrají*. Tento psychiatr a autor přelomové knihy přichází v 70. letech 20. století s novým psychologickým rozvrstvením ega, jež vychází z Freudovy psychoanalýzy. Tedy psychologické vnímání - sebe sama v rovinách: Já – mé dítě ve mně, já – kritický rodič ve mně, já – dospělé řídící já.

Toto pojetí sebe sama se formuje na základě interakce vztahů v rodině během průběhu dospívání dítěte. Všechny tři roviny používáme při běžné interakci s okolím. Eric Berne, ve své dnes velmi populární knize, popisuje velké množství her, které můžeme prožívat ať už při nákupu v obchodě, či při intimních chvílích. Tyto hry rozděluje na povolené a nepovolené. Do povolených patří různá,

celkem zdravá interakce mezi lidmi, jako stěžování si sousedky či na manžela. Do nepovolených patří například patologická hra na alkoholika, jehož scénáře se různí dle situace a lidí. Základní role však zůstávají stejné, tedy „viník“ a „oběť“. Tyto role vznikají díky nesouladu třech rovin ega a někdy způsobují tristní životní příběhy.

Cílem psychoterapie v transakční analýze je umožnit pacientovi se přiměřeně a autenticky projevat v různých životních a společenských situacích.

Některé důsledky transakční analýzy jsem si odžívala až nyní. Proto jsem se nakonec rozhodla vystavit tři obrazy, jež vyjadřují mé roviny: „Já – mé dítě ve mně, já – kritický rodič ve mně, já – dospělé řídící já“.

POPIS VÝSLEDNÉHO DÍLA

První a zároveň klíčový obraz z výsledné instalace je svým formátem nejmenší. Znázorňuje mé dítě ve mně. Toto téma jsem soukromě v různých podobách řešila posledních pět let. Vytvářela jsem různé autoportréty, které jsem nikdy nemínila vystavovat. Přesto považuji některé z nich za malířsky zajímavé. Vystavovaný obraz *Dítě ve mně* již nepovažuji za ilustrativní, na rozdíl od předchozích pokusů.

Další dva obrazy vyjadřují *Kritického rodiče* a *Dospělé řídící já*. Tyto dva obrazy již vznikaly souběžně. Při jejich tvorbě jsem již věděla, kam v malbě v tuto chvíli směřuji. Chtěla jsem proto podstatně větší formát. Když jsem si totiž prohlížela poněkud malý, za to poměrně nebezpečně vyhlížející obraz dítěte ve mně, chtěla jsem přidat na důležitosti těmto dvěma obrazům alespoň v měřítku.

Užší formát jsem intuitivně zvolila pro *Kritického rodiče* a širší pro *Dospělé řídící já*. Na tyto formáty jsem začala živelně malovat své rodiče. Způsob malby mi byl v tuto chvíli celkem jasný, pouze jsem byla zvědavá, zda „cítím“ dominantněji matku či otce. Toto „dobrodružství“ jsem rozklíčovala až po dokončení druhé vrstvy olejovými barvami. Došla jsem k závěru, že oba obrazy zvoleným formátem a samotnou malbou jsou si rovnocenné, tedy žádný z mých rodičů tedy pro mne není dominantnější. Je to zřejmě tím, že se vždy snažili k výchově přistupovat ve vzájemné shodě, tedy jednotně. Tyto dlouholeté zkušenosti se odrážejí i na celkové adjustaci všech tří obrazů.

Důležité pro mne bylo zdůraznit autentický, intuitivní moment, při kterém jsem malby tvořila. Obrazy nevznikaly na rámech, nýbrž na stěně. Rozhodla jsem se je proto instalovat jako kresby či fotografie. Tedy ponechat jim určitou rovinu snímku – které pro mě v osobní rovině symbolizuje rentgenový snímek.

KONTEXTUALIZACE PRÁCE

Prvním podnětem k vytvoření obrazů s tématem empatie byla moje stáž v ateliéru Vladimíra Skrepla v Praze. Při poslední konzultaci s panem Skreplem jsem si ujasnila důvody, které mne nakonec dovedly k výslednému dílu.

Domnívám se, že moje tvorba se někdy hodně blíží právě k práci Vladimíra Skrepla. Jeho přístup, jak jsem ho poznala v průběhu stáže jako umělce i pedagoga, je mi velmi blízký. Mám však dojem, že jeho odlišná životní zkušenost ho vede k větší kritičnosti, než jakou vnímám já ve svých malbách. Více bych se alespoň v budoucnu chtěla přiblížit k Václavu Girsovi, který mi je sympatický určitou ironickou odlehčeností.

Výstava Girsy „Bratři, držme se“ v Moravské galerii v Brně mi dala mnoho podnětů nad formálním přemýšlením o malbě. Možnost propojení malby a osobního příběhu, ať už za pomoci textu či instalace, je pro mne velmi inspirativní. Podobné podněty, byť úplně jinak řešené, si odnáším z instalací Julie Gryboš a Barbory Zentkové.

Celkově mi je blízká práce Jaromíra Typlta. Zvláště nyní jsem si vybavovala jeho děsivé výjevy dětí. Dlouhodobě mě však oslovuje především svými texty pro kapelu WWW. Líbí se mi jeho oddělení těchto dvou poloh či rolí, které mě baví si sama propojovat při konfrontaci, ať už s hudbou či obrazy.

S tématem dětství jsem se setkala v úplně jiných polohách u Josefa Bolfa a mladšího autora Jakuba Janovského. Jakub Janovský mě zaujal svými přesahy do reliéfu, ale jeho pohled na dětství je na rozdíl ode mne politický. Vidí možnost jednotlivce ovlivnit politickou situaci stejně, jako možnost dítěte ovlivnit vztah rodičů.

Jozef Bolf se mi zdá svým přístupem bližší. Hloubavost, ujišťování sebe sama a snaha nalézt východisko jsou faktory, které jsou i v mé tvorbě přítomné.

Malby Václava Stratila mi pomohly se více oprostít od malířské formy, kterou jsem měla už dost prozkoumanou, a posunout se dál. V březnu jsem navštívila ve Zlíně jeho komorní výstavu s názvem Hnědá empatie. Na této výstavě jsem viděla starší, známější věci, a ještě nevystavovaná díla. Můj první dojem z výstavy byl velmi zmatený. Úsilí, které jsem věnovala porozumění výstavě, mne posléze vedlo k uvolnění a získání odstupů od svých maleb.

Z dlouhodobého hlediska, mi je velmi sympatická práce Barbory Kleinhampové. A to jak sociálními tématy, tak (z mého hlediska) až lékařským odstupem od problému.

Oproti tomu práce Evy Kořátkové, ač se věnuje také sociálním tématům, dokonce zaměřeným právě na děti a psychologii, mi není tolik blízká. Mám pocit, že Kořátková je více systematická a analytická, než je v mojí tvorbě zatím možné.

Z historie umění chci zmínit Jean-Michel Basquiata a Cy Twomblyho, Oskara Kokoschku, Edvara Muncha, Vincenta van Gogha, kteří mi jsou především formálně často blízcí.

Z hlediska obsahu mě oslovil Edgara Degas, hlavně kvůli jeho *brazu Rodina Belleliových* z roku 1858–1867. Zde je totiž možné vidět potřebu autora vyrovnat se s rodinným zázemím, které bylo díky revolučním okolnostem silně poznamenáno.

Z tohoto období bych chtěla ještě zmínit Henriho de Toulouse-Lautreca a mladšího rakouského kreslíře Egona Schieleho, pro jejich nemocně pohnutý život. Oba dva vnímám především jako vynikající kreslíře a jsou mi blízcí, jistým až pro mě fotografickým či grafickým odstupem od vlastní osoby i témat, ke kterým se vyjadřovali.

Ve svojí tvorbě vidím souvislost i s mladšími autory, jako jsou Frida Kahlo, Jackson Pollock a Jean Dubuffet.

ZÁVĚR

Rozhodla jsem se pro téma empatie, jelikož je to sice oblíbená ale velmi psychicky zátěžová vlastnost.

Malířské tematizování empatie v rodinném rámci mě dovedlo k instalaci třech obrazů, které odráží roviny ega z hlediska transakční analýzy. Na obrazech vidíme tři roviny ega „Dítě ve mně“, „Kritický rodič ve mně“ a „Dospělé řídící já“. Adjustace obrazů je autenticky posunutá spíše do roviny snímku, jak odráží název instalace: **Snímky Empatie**.

Domnívám se, že instalace může jak v odborně vzdělané veřejnosti, tak i v člověku bez psychologického a uměleckého zájmu asociovat podobné otázky, jaké jsem řešila já. Tedy - z jakého rodinného prostředí pocházím? Jaký dopad můžou mít zkušenosti z dětství na řešení běžných otázek a problémů dospělého života? Tyto otázky jsou důležité především ve chvílích, kdy se člověk rozhoduje založit novou rodinu.

Umístění obrazů na chodbu, kde jsou výstavy galerie 209, je pro celkový dojem přínosné. Chodba nové budovy FAVU u ateliéru AM2 mi evokuje, stejně jako v životě, rychlý sled událostí, při němž můžeme přehlédnout i něco velmi podstatného.

V Brně 19. 5. 2017, Tereza Demková